ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№6(5)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 114 sahifa, 16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik koʻrsatkichlari 10
Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov

Professor-oʻqituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yoʻllari 15
Maxmudov Qudratbek Shavkat oʻgʻli

Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlangʻich sinflarda shakllanish bosqichlari 21
Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Moʻminjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi

Tabiiy fanlarni oʻqitishda uch oʻlchamli vizualizatsiyalarning boshlangʻich ta'limdagi ahamiyati 25
Nabijonova Feruza Valijon qizi

Loyiha texnologiyasi asosida boʻlajak oʻqituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni 28
Oʻrinova Nilufar Muxammadovna

Sinfdan tashqari oʻqish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi 32
Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.

Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari 37
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi

Tabiiy fanlarni oʻqitishda kompetensiyaviy yondashuv 41
Umbarova Nasiba Xolboy qizi

Xorijiy tillarni oʻrganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati 44
Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek oʻgʻli

Boshlangʻich sinf oʻquvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish koʻnikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida) 47
Abduraxmanova Charos Burxanovna

Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities 51
Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna

Lingvistik intellekt asosida individual oʻqitish yondashuvining samaradorligi 55
Allanazarova Sadoqat Azimovna

Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari 59
Boʻriyeva Mahbuba Shavkatovna

Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов) 63
Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова

The Importance of Forming a Schedule for High School Students 67
D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova

Milliy cholgʻu ansambllari orqali oʻquvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish 70
Dadamirzayeva Gulshanoy Toʻlanjon qizi

Umumiy oʻrta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ... 75
Jumanov Sherzod Saloyevich

Adabiyot darsliklari uchun yangi oʻzbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari........ 78
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi

Maktab geometriyasida koʻpyoqlilar mavzusini oʻrganishning innovatsion usullari 83
Pirlepesov Umrbek Baxtiyor oʻgʻli

Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari 86
Qahramonova Xumora Qahramonovna

Oʻquvchi-sportchilar uchun individual mashgʻulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati 91
Qosimov Faxriddin Joʻraqulovich

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ 95
Мансурова Гульмира Рафаэловна

Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики 101
Рауфова Озода

Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari 105
Choriyeva Dildora Ismat qizi

Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida 109
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

TABIIY FANLARNI O'QITISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV

Umbarova Nasiba Xolboy qizi
Termiz davlat universiteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi ixtisosligi 2-kurs tayanch doktoranti

https//orcid.org/0009-007-8048-8411

Annotatsiya: Mamlakatimizda jahon standartlariga mos keladigan zamonaviy ta'limni joriy etish dolzarb vazifa hisoblanadi. Maqolada tabiiy fanga oid kompetensiyaviy yondashuvning mazmun-mohiyati, turlari, amaliyot bilan bog'liqligi kabilar o'rin olgan. Kompetensiya o'quvchilarni hayotga tayyorlash bilan bir qatorda ularda ilmiy dunyoqarash, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muammoli vaziyatlardan chiqish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, ta'lim, zamonaviy, fan, tayanch kompetensiya, fanga oid kompetensiya, tabiat, sinf, kommunikativ, axborot, konsepsiya, qobiliyat, xalqaro, xorijiy, standart, dastur, tabiiy fan, o'rmon, bilim, ko'nikma, malaka.

Abstract: Implementing modern education in our country that meets international standards is a pressing task. The article sheds light on issues such as the content, essence, types, and practical application of the competency-based approach in the natural sciences. The analysis examines how competence, in addition to preparing pupils for life, develops skills such as a scientific worldview, critical thinking, creativity, and the ability to resolve problematic situations.

Key words: competence, education, modern, science, core competence, science-related competence, nature, class, communicative, information, concept, ability, international, foreign, standard, programme, natural science, forest, knowledge, skill, qualification.

Аннотация: Внедрение в нашей стране современного образования, отвечающего международным стандартам, является актуальной задачей. В статье рассматриваются такие вопросы, как содержание, сущность, виды и практическое применение компетентностного подхода в естественных науках. В ходе анализа рассматривается, как компетентность, помимо подготовки учащихся к жизни, развивает такие навыки, как научное мировоззрение, критическое мышление, творчество и способность решать проблемные ситуации.

Ключевые слова: компетентность, образование, современное, наука, базовая компетентность, научно-ориентированная компетентность, природа, класс, коммуникативная, информационная, концепция, способность, международный, зарубежный, стандарт, программа, естествознание, лес, знания, навык, квалификация.

KIRISH

Bugungi kunda jahon miqyosida ta'limning barqaror taraqqiyotini ta'minlovchi asosiy omil sifatida e'tirof etilib, 2030-yilgacha belgilangan xalqaro ta'lim konsepsiyasida sifatli ta'lim olish va ijodiy qobiliyatni rag'batlantirish dolzarb vazifa sifatida belgilandi [1].

Mamlakatimizda boshlang'ich ta'limni zamonaviy, jahon standartlariga moslashtirish, ta'limni rivojlantirish jarayoni kechmoqda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi umumiy o'rta va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi 187-sonli[1] qarorida kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'limni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari belgilab berilgan bo'lib, unda o'quvchilarda muayyan kompetensiyalarni shakllantirish vazifasini amalga oshirish zarurligi alohida ta'kidlangan [2].

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiiy fanga oid kompetensiyalarni shakllantirish orqali ularda kundalik hayotda duch keladigan qiyinchiliklarni yengishga o'rgatiladi. Ta'limga kompetensiyaviy yondashuv eskirib qolgan "bilim, ko'nikma va malakani o'zlashtirish" konsepsiyasiga qarshi o'laroq, kasbiy, shaxsiy va jamiyatdagi hayotda uchraydigan holatlarda samarali harakat qilishga imkon beradigan turli ko'rinishdagi malakalarni o'quvchilar tomonidan egallashni nazarda tutadi.

1 https://lex.uz/ru/docs/3153714?ONDATE=05.04.2022%2000

MAKTABGACHA PRE-SCHOOL ДОШКОЛЬНОЕ

Kompetensiya (lotincha "competo" so'zidan olingan bo'lib, "erishaman, muvofiqman, mos kelaman" ma'nolarini beradi) - kishi egallagan muayyan bilim, ko'nikma va malakalar majmuasini anglatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kompetensiya tushunchasi nisbatan yaqindan boshlab, 1960-yillarning oxiri va 1970-yillarning boshlaridan keng qo'llanila boshlandi.

Kompetensiya shaxsning ijtimoiy faoliyatni samarali amalga oshirish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

N.Chomsky kompetensiyani tilshunoslik doirasida tushuntirib, insonning til qoidalarini bilish qobiliyati sifatida izohlagan.

L.S.Vygotskiy kompetensiyani insonning psixologik rivojlanish jarayonida o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalarni samarali qo'llay olish qobiliyati sifatida ko'rsatadi.

J.Raven kompetensiyani shaxsning muayyan vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyati sifatida ta'riflaydi.

D.McClelland kompetensiyani insonning muvaffaqiyatli faoliyat uchun zarur bo'lgan shaxsiy fazilatlari va ko'nikmalar majmuasi sifatida tushuntiradi.

Olima Kroxina Irina Gennadevna tadqiqot ishida "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiiy-ilmiy kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik texnologiyasi"ga oid bilimlar keng yoritilgan. Kompetensiyalar - bu inson tomonidan o'zlashtirilgan va ongli ravishda amaliyotda qo'llaniladigan faoliyat usullaridir [4].

Tadqiqotchi Ochilov Fariddun Izzatulloyevichning "Boshlang'ich sinf o'quvchilariga tabiiy-ilmiy bilimlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida o'rgatish metodikasi ("Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslik" darslarida)" nomli tadqiqot ishida atrofimizdagi olam va tabiatshunoslik darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiat hodisalari bilan bog'liq notanish vaziyatlarda o'zlashtirgan bilimlariga tayangan holda muvaffaqiyatli harakatlanish, tabiiy jismlardan foydalangan holda amaliy faoliyat mahsulini yaratish, tabiatda vujudga kelgan hodisalarning mohiyatini anglash va izohlay olish, atrof-muhit bilan samarali munosabat o'rnata olish kabi masalalar o'rin olgan [5].

Tadqiqotchi Jumaniyazova Nodira Xudayberganovnaning "9-10-sinf o'quvchilarida tayanch kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish" nomli tadqiqot ishida o'quvchilar egallashi lozim bo'lgan tayanch kompetensiyalar hamda ularning mazmun-mohiyati, kundalik hayotimizdagi ahamiyati o'rin olgan [6].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarning individual faoliyatlari rag'batlantiriladi, ular egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni amaliyotda sinab ko'rishga oid faoliyati mustahkamlanadi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi 187-sonli qarorida kompetensiya atamasi qo'llanildi va tayanch hamda fanga oid kompetensiyalar amaliyotga joriy etildi. Darsliklardagi mavzularga kompetensiyaviy yondashuv singdirildi. O'quvchilar egallashi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar kompetensiya bilan birgalikda shakllantirila boshlandi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirining 2020-yil 31-martdagi "Umumiy o'rta ta'limning Milliy o'quv dasturini ishlab chiqish to'g'risida"gi 67-son buyrug'ida Milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etish jarayonida bosqichma-bosqich tayyorlab borish masalasi uzluksiz ta'limda dolzarb muammo sifatida qo'yilgan [3].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarga faqat nazariy bilimlar emas, balki o'sha nazariy bilimlarni noan'anaviy tarzda yetkazish orqali kundalik hayotda duch keladigan qiyin vaziyatlardan chiqib ketishga o'rgatadi. Tabiiy fan o'quvchilarni tabiat va jamiyatda sodir bo'layotgan voqea-hodisalar haqida chuqur mulohaza yuritishga undaydi. Chunki inson hayotini ona tabiatsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Kompetensiyalar bu shaxsning kundalik hayotida hamda ijtimoiy munosabatlarda, shaxsiy va kasbiy faoliyatida foydalanishi mumkin bo'lgan ijtimoiy-psixologik tayyorgarlik darajasidir. Ta'lim mazmunida kompetensiya ikki guruhga bo'lib o'rganiladi.

Amaldagi Milliy o'quv dasturida tayanch kompetensiyalar takomillashtirilgan holda 4 taga qisqartirildi. Jumladan, davlat tili va xorijiy tillarni o'zlashtirishda mustaqil, yozma va og'zaki ravon bayon etish malakalarini shakllantirishda tabiiy va iqtisodiy fanlarga oid atamalarni to'g'ri talaffuz qilish, izohlab berish hamda erkin muloqot qilishga o'rgatish orqali o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyalar shakllantiriladi.

Fanlarni o'qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish orqali o'quvchilarda axborot bilan ishlash kompetensiyasi shakllantiriladi. Bunda o'quvchilarni fanga oid axborotlarni turli manbalardan izlab topish, axborot xavfsizligiga rioya qilgan holda axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalarini

shakllantirishda mobil qurilmalar (uyali aloqa vositalari, planshet va boshqa gadjetlar)dan foydalanish tavsiya etiladi.

Oʻz-oʻzini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishda umuminsoniy fazilatlarga ega boʻlish, Vatanni sevish, huquqiy, iqtisodiy bilimlarga ega boʻlish, yangiliklarga intilish va oʻzlashtirgan nazariy bilimlari asosida mustaqil qaror qabul qilishga, jamiyatda roʻy berayotgan progressiv va innovatsion oʻzgarishlardan xabardor boʻlish hamda ulardan kundalik hayotda foydalana olishga oʻrgatish zarur.

Ijtimoiy-emotsional va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishda fuqarolik burchi, ijtimoiy va siyosiy rivojlanish, favqulodda vaziyatlar, ekologik muammolar haqida bilimlarga ega boʻlish, badiiy va san'at asarlariga ijobiy munosabatda boʻlish hamda ularni asrashda tashkilotchilik xislatlarini rivojlantirishdan iborat [3, 8-b.].

Fanga oid kompetensiya ma'lum bir fanni qamrab oladi. Tabiiy fanda ilmiy xabardorlik va amaliy kompetensiyalar mavjud boʻlib, har ikkisi sinflar doirasida ma'lum ma'lumot va bilimlarga tayanadi. Masalan, 1-sinf oʻquvchilari ilmiy xabardorlik kompetensiyasida quyidagi boshlangʻich bilimlarga ega boʻladi: tevarak-atrof haqida ilk tasavvurga ega boʻladi, jonli va jonsiz tabiat elementlarining farqini tushuntiradi, oʻsimlik va hayvonot dunyosini biladi, choʻl, togʻ va oʻrmon haqida ma'lumotga ega boʻladi, suv havzalarini tushuntiradi, tabiiy boyliklarni asraydi, kundalik hayotda ob-havo oʻzgarishini tushunadi, yil fasllarining oʻzgarishini tushunadi, Quyosh, Yer va Oyni ajratadi, issiqlik va tovush manbalarini biladi, harakatni tushuntiradi.

Amaliy kompetensiyada esa koʻchada va jamoat transportida yurish qoidalaridan foydalanadi, meva, sabzavot va poliz ekinlarini farqlaydi, ekotizimlar tasvirini yasaydi va applikatsiya tayyorlaydi, buyumlarni tortish va itarish orqali harakatga keltiradi, magnit yordamida buyumlarning tortilishi va itarilishi kabi hodisalarni kundalik hayotda qoʻllash qobiliyatiga ega boʻladi [3, 8-b.].

3-sinf tabiiy fan darsligidagi "Oʻrmon turlari" mavzusini oʻrgatishda tabiiy fanga oid ilmiy xabardorlik va amaliy kompetensiya asosida oʻquvchilarda quyidagi bilimlar shakllanadi. Ilmiy xabardorlik kompetensiyasida 3-sinf oʻquvchilari oʻrmon haqidagi nazariy bilimlarga ega boʻladi, oʻrmonlarning hayotimizda tutgan oʻrni, ya'ni ekologiyaga foydasi haqida hamda dunyodagi oʻrmonlar haqida ma'lumotlar toʻplaydi. Amaliy kompetensiyada esa tabiiy fan darslarida oʻrmonga sayohat uyushtirilganda texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilish, oʻz hududidagi oʻrmonlar bilan tanishish va ular haqida axborot tayyorlash, darslarda olgan bilimlarini amalda qoʻllash kabilarni bajaradilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ta'limdagi kompetensiyaviy yondashuv oʻquvchining mustaqil fikrlashi, muammoni tahlil qilish va amaliy yechim topishi, jamoa bilan samarali muloqot qilishi, axborot texnologiyalaridan foydalana olishi kabi funksional bilim va koʻnikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Milliy oʻquv dasturiga koʻra, kompetensiyalar eng ilgʻor xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimidagi maqbul jihatlarni milliy ta'lim jarayoniga singdirish asosida shakllantirilgan.

Xorij tajribasi asosida oʻqitish bugungi kunimiz uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xorijiy tajribaga asoslangan darslar oʻquvchilarning fanga boʻlgan qiziqishini oshiribgina qolmasdan, ularni xalqaro PISA, PIRLS, TIMSS kabi tadqiqotlarga ham tayyorlab boradi. Kompetensiyalar oʻquvchilarni hayotga tayyorlash bilan birgalikda ularda oʻziga ishonch, faxr singari bir qancha tuygʻularni ham shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Incheon declaration/Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all (Word Education Forum, 19-22 may 2015, Incheon, Republic of Korea)
2. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi "Umumiy oʻrta va oʻrta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash toʻgʻrisida"gi 187-sonli Qarori. 3-ilova. (www.lex.uz)
3. Oʻzbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirining 2020 yil 31 martdagi "Umumiy oʻrta ta'limning Milliy oʻquv dasturini ishlab chiqish toʻgʻrisida"gi 67-son buyruqi. https://t.me/ Xalq _talimi _xodimlari.
4. Крохина Ирина Геннадьевна Педагогическая технология формирования естественнонаучных компетенций младших школьников. Автореф. канд. Пед. наук Ижевск- 2006
5. Ochilov F.I.Boshlangʻich sinf oʻquvchilariga tabiiy-ilmiy bilimlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida oʻrgatish metodikasi ("Atrofimizdagi olam" va "Tabiatshunoslik" darslarida): pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. -Chirchiq, 2022. - 139 b.
6. Jumaniyazova Nodira Xudayberganovna 9-10-sinf oʻquvchilarida tayanch kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD) avtoreferati. Guliston - 2024.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.